

Kansarme kansengroepen in Vlaanderen.

Over (weinig) arbeidsdeelname en (veel) baanloze gezinnen

Arbeidsmarktflits 103 | 15 februari 2011

Het risico om in de armoede terecht te komen is lager voor werkenden dan voor niet-werkenden (Social Protection Committee, 2009). Werk biedt dus een goede bescherming tegen armoede. Overigens zorgt deelname op de arbeidsmarkt niet enkel voor een inkomen, maar komt het ook tegemoet aan functies zoals het leggen van sociale contacten, het verwerven van status en vormen van identiteit (Van Regenmortel et al., 2009). Mensen die niet participeren op de arbeidsmarkt dreigen dan ook uitgesloten te worden van verschillende maatschappelijke domeinen. Precies daarom is een vergelijking van hun arbeidsmarktparticipatie zo belangrijk. Die vergelijking leert dat vrouwen, 55-plussers, laaggeschoolden en allochtonen een beduidend lagere arbeidsdeelname vertonen. Om de arbeidsmarktpositie van deze groepen in Europees perspectief in kaart te brengen, maken we gebruik van de werkzaamheidsgraad en de werkzaamheidskloof. De werkzaamheidsgraad meet het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).¹ Bij de werkzaamheidskloof wordt de werkzaamheidsgraad van de sterkere groep (bv. hogergeschoolden) gedeeld door die van de kansengroep (bv. laaggeschoolden). Een waarde groter dan 1 wijst op een relatief hogere werkzaamheidsgraad voor de sterkere groep in vergelijking met de kansengroep. Hoe hoger de waarde, hoe groter de achterstand van de kansengroep op het gebied van werkzaamheid. In tabel 1 geven we een overzicht van werkzaamheidsgraden en -kloven per groep. Hierbij kijken we niet enkel naar Vlaanderen, maar ook naar hoe Vlaanderen zich positioneert ten opzichte van het gemiddelde van de 27 Europese lidstaten.

Tabel 1. Werkzaamheidsgraden en -kloven bij vrouwen, 55-plussers, laaggeschoolden en niet-EU-burgers (Vlaanderen en EU-27; 2009)

	Werkzaamheidsgraad (%)		Werkzaamheidskloof	
	Vlaanderen	EU-27	Vlaanderen	EU27
Vrouwen	60,5	58,6	1,17	1,21
55-plussers	35,8	46,0	2,40	1,70
Laaggeschoolden (25-64 jaar)	52,5	54,7	1,56	1,42
Niet-EU-burgers	44,5	55,7	1,49	1,17

Noot: 55-plussers worden vergeleken met de leeftijdsgroep 25-54 jaar.

Niet-EU-burgers zijn personen met een nationaliteit van buiten de Europese Unie.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Vrouwen nemen nog steeds in mindere mate deel op de arbeidsmarkt dan mannen, maar het verschil is de laatste jaren aanzienlijk geslonken (Sourbron & Herremans, 2010). In 2009 waren zes op de tien vrouwen (60,5%) in Vlaanderen aan het werk en behaalde Vlaanderen de Lissabondoelstelling om tegen 2010 60% van de vrouwen aan het werk te hebben. EU-27 deed het beduidend minder goed met een werkzaamheidsgraad van 58,6% bij vrouwen. De genderkloof bedroeg 1,17 in Vlaanderen. Dit wil zeggen dat in 2009 de werkzaamheidsgraad van mannen nog 17% hoger lag dan deze van vrouwen. Het is de enige groep waar Vlaanderen het momenteel beter doet dan gemiddeld in Europa (genderkloof 1,21). Door de sterke toename in arbeidsmarktparticipatie bij vrouwen is het niet helemaal terecht om deze groep nog te bestempelen als kansengroep. Desondanks dient deze toename genuanceerd te worden. Vrouwen werken vaker in tijdelijke en deeltijdse jobs, om onder meer de combinatie werk en gezin te vergemakkelijken. De kans op armoede is in dit type jobs hoger dan bij vaste of voltijdse jobs (Social Protection Committee, 2009). Bovendien verdient de gemiddelde vrouw nog steeds minder dan de

¹ Voor de omschrijving van de werkenden volgen we de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie (International Labour Organisation - ILO). Iedereen die in een bepaalde referentieweek minstens één uur betaalde arbeid heeft verricht, wordt hierbij beschouwd als werkende.

Steunpunt WSE

gemiddelde man en is er dus ook sprake van een loonkloof tussen vrouwen en mannen. Bevers et al. (2010) hebben dit recent nog bevestigd voor de Belgische arbeidsmarkt.

De arbeidsdeelname is ook sterk afhankelijk van de leeftijd. Wanneer we in Vlaanderen naar de 25- tot 54-jarigen kijken, stellen we een zeer hoge werkzaamheidsgraad vast (85,1%), terwijl bij de 55-plussers slechts 35,8% aan het werk was. Dit stemt overeen met een generatiekloof van 2,4. De 55-plussers hadden in EU-27 een beduidend hogere werkzaamheidsgraad (46%) dan in Vlaanderen. Met een werkzaamheidskloof van 1,7 in EU-27 blijft de achterstand van Vlaanderen ten opzichte van EU-27 zeer groot.

Ongeveer de helft van de laaggeschoolden, dit zijn personen zonder diploma van het secundair onderwijs, had een job in Vlaanderen (52,5%). Ook hier scoorde Vlaanderen minder goed dan gemiddeld in Europa (54,7%). De werkzaamheidskloof tussen laag- en hogergeschoolden was in 2009 ook opmerkelijk hoger in Vlaanderen dan gemiddeld in de EU (respectievelijk 1,56 en 1,42).

Bij niet-EU-burgers ten slotte lag de werkzaamheidsgraad in 2009 op 44,5%. In EU-27 was gemiddeld 55,7% van de inwoners met een nationaliteit van buiten de Europese Unie aan het werk. De werkzaamheidskloof in Vlaanderen lag ook hier hoger dan in EU-27 (respectievelijk 1,49 en 1,17). Niet-Europeanen hebben beduidend minder kansen op de arbeidsmarkt en komen frequenter in de werkloosheid terecht. Indien ze werk vinden, is het vaak in sectoren die minder goed betalen of een onzeker statuut hebben. Hierdoor hebben ze een hogere kans om in armoede terecht te komen. Het armoederisico van niet-EU-burgers is niet alleen hoger dan dit van EU-burgers, ze bevinden zich bovendien dieper onder de armoedegrens dan EU-burgers (Corluy & Verbist, 2010). Ook dit geldt in België sterker dan in andere Europese lidstaten.

Uit deze analyses komt duidelijk naar voor dat bepaalde groepen achtergesteld zijn op de arbeidsmarkt. We kunnen echter nog een stap verder gaan en kijken naar het gezin waar het betreffende individu deel van uitmaakt. Uit onderzoek van de OECD (2009) blijkt dat de kans om in de armoede terecht te komen maar liefst vijf keer hoger is in een gezin waar niemand werkt, dan in een gezin waar minstens één persoon arbeid verricht. Daarom is het ook van belang om na te gaan hoe vaak deze groepen zich bevinden in een huishouden waar niemand werkt en het gezinsinkomen bijgevolg volledig afhankelijk is van sociale uitkeringen of sociale bijstand. Hiervoor maken we gebruik van de indicator 'baanloze gezinnen', die het aandeel van de bevolking weergeeft dat leeft in gezinnen waar niemand werkt (tabel 2).

Tabel 2. Baanloze gezinnen bij verschillende bevolkingsgroepen, 18-59-jarigen (Vlaanderen en EU-27; 2009)

	Vlaanderen (%)	EU27 (%)
Totaal	8,6	10,2
Vrouwen (<i>mannen</i>)	9,7 (7,3)	10,9 (9,2)
45-plussers (<i>30-44-jarigen</i>)	13,7 (5,1)	13,0 (8,0)
Laaggeschoolden (<i>hogergeschoolden</i>)	18,8 (5,4)	17,7 (7,3)
Niet-EU-burger (<i>EU-burger</i>)	22,4 (8,2)	16,5 (9,9)

Noot: De groep tussen haken wijst op de vergelijkingsgroep.

Bron: Eurostat LFS, FOD economie – Algemene directie statistiek – EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

In Vlaanderen leefde anno 2009 8,6% van de bevolking in een huishouden waar niemand werkte. Dit was lager dan gemiddeld in Europa (10,2%). Indien we de bevolking uitsplitsen naar de verschillende kansengroepen zien we dat de achterstelling van deze groepen opnieuw zeer duidelijk naar voor komt. Laaggeschoolden en niet-EU-burgers vinden we het vaakst terug in baanloze gezinnen. In Vlaanderen bevond 18,8% van de laaggeschoolden en 22,4% van de niet-EU-burgers zich in deze gezinssituatie.

Steunpunt WSE

Deze groepen hadden met andere woorden niet enkel minder kansen op de arbeidsmarkt, maar ze bevonden zich ook vaker in een huishouden waar niemand werkte. De cijfers voor de Europese Unie waren vooral voor de niet-EU-burgers opvallend beter (16,5%). Bij de vrouwen lag het aandeel baanloze gezinnen dan weer lager in Vlaanderen dan in Europa. Wanneer we kijken naar de vergelijkingsgroep of de groep die een sterkere positie innam op de arbeidsmarkt (groep tussen haken), deed Vlaanderen het overal beter dan gemiddeld in Europa.

Naast de beduidend kleinere kans om aan werk te geraken, leven de kansengroepen ook vaker in een huishouden waar niemand werkt en dat op financieel vlak afhankelijk is van een sociale uitkering. Ook hier doet Vlaanderen het beduidend minder goed dan andere Europese lidstaten. Er is met andere woorden nog een ruime marge om de arbeidsdeelname van kansengroepen in Vlaanderen te bevorderen en zo een verdere segmentering van de arbeidsmarkt tegen te gaan.

Deze arbeidsmarktflits is een update van een recente bijdrage van het Steunpunt Werk en Sociale Economie in het 'Jaarboek armoede en sociale uitsluiting' (Herremans, Vanderbiesen & Sourbron, 2010). U kunt het jaarboek met deze bijdrage en bijkomende analyses rond kansengroepen op de arbeidsmarkt bestellen via Oases.

Michelle Sourbron
Steunpunt WSE

Bibliografie

Bevers, T., Gilbert, V., Van Hove, H., et al. 2010. *De loonkloof tussen vrouwen en mannen in België – Rapport 2010*. Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Corluy, V. & Verbist, G. 2010. *Inkomen en diversiteit: onderzoek naar de inkomenspositie van migranten in België*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid.

Herremans, W., Vanderbiesen, W. & Sourbron, M. 2010. Kansengroepen op een arbeidsmarkt in crisis. In J. Vranken, S. De Blust, D. Dierckx & A. Van Haarlem (Eds.), *Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2010*: 139-176. Leuven: Acco.

OECD. 2009. *In-Work Poverty: What Can Governments Do?* Paris: OECD Publishing.

Social Protection Committee. 2009. *Growth, Jobs and Social Progress in the EU. A contribution to the evaluation of the social dimension of the Lisbon Strategy*. European Commission.

Sourbron, M. & Herremans, W. 2010. Een kwarteeuw Vlaamse arbeidsmarkt: de arbeidsdeelname van vrouwen en mannen doorgelicht. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk en Sociale Economie*, 20(4), 19-25.

Van Regenmortel, T., Steenssens, K. & Demeyer, B. 2009. *Conceptnota empowerment en activering in armoedesituaties*. Leuven: HIVA, Hoger instituut voor arbeid.